

VILÁG- TÖRTÉNET

6. (38.) évfolyam 2016. 3.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZET FOLYÓIRATA

- **JAMES P. NIESSEN**
A BEFOGADÁS KULTÚRÁJA
ÉS AZ 1957. JANUÁRI OSZTRÁK MENEKÜLTKEVÓTA-INDÍTVÁNY
- **KECSKÉS D. GUSZTÁV**
A NATO ÉS AZ 1956-OS MAGYAR MENEKÜLTEK
- **NAGY ANDRÁS**
A MAGYAR MENEKÜLTÜGY AZ ENSZ VIZSGÁLÓBIZOTTSÁGA ELŐTT
- **TIPHAINE ROBERT**
MAGYAR MENEKÜLTEK HAZATÉRÉSE SVÁJCBÓL 1956 UTÁN
- **BALOGH BALÁZS**
AZ 1956-OS MENEKÜLTEK TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJA
AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN
- **SZEMLE**
HAMERLI PETRA, KECSKÉS D. GUSZTÁV,
BODOR MÁRIA ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Magyar Tudományos Akadémia
Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Bottoni Stefano, Farkas Ildikó,
Katona Csaba, Martí Tibor,
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Anderle Ádám, Borhi László,
Erdődy Gábor, Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Pók Attila, Poór János

6. (38.) évfolyam 2016. 3.

TARTALOM

1956 mint menekültválság. Új olvasatok egy ismert történethez (Stefano Bottoni) 331

Tanulmányok

James P. Niessen: A befogadás kultúrája és az 1957. januári osztrák
menekültkvóta-indítvány 337

Kecskés D. Gusztáv: A NATO és az 1956-os magyar menekültek 357

Nagy András: A magyar menekültügy az ENSZ vizsgálóbizottsága előtt.
Bang-Jensen küzdelme ügynökökkel és bürokrátákkal 373

Deák Nóra: „Operation Mercy” – lehetetlennek tűnő küldetés?
Az 1956-os menekültek fogadtatása az Egyesült Államokban 397

Tiphaine Robert: Magyar menekültek hazatérése Svájcban 1956 után.
A hazatérés okai és interpretációi a propaganda-hadjáratban 413

Kovács Attila: A magyar menekültkérdés kezelése Jugoszláviában, 1956–1957 433

Lénárt András: Felnőtté válás és integráció az Ausztriában letelepült 1956-os
emigráns diákok körében 451

Balogh Balázs: Az 1956-os menekültek társadalmi integrációja az Egyesült Államokban 469

Szemle

Magyar–szentszéki kapcsolatok 1920-tól napjainkig (Hamerli Petra) 485

Kulturális diplomácia a nemzetközi feszültségek közepette. Franciaország
Közép- és Kelet-Európában (1936–1940, 1944–1951) (Kecskés D. Gusztáv) 490

Tanulmányok a ruszisztika műhelyéből (Bodor Mária) 495

Jelen számunkat szerkesztette: Stefano Bottoni

„Operation Mercy” – lehetetlennek tűnő küldetés?

Az 1956-os menekültek fogadtatása az Egyesült Államokban

Kik és hogyan kerültek a kétszázezernyi 1956-os magyar menekült közül az Egyesült Államokba, és milyen fogadtatásban részesültek a katonai hadműveletnek is beillő regisztrációs és letelepítési folyamat során? Kik és hogyan segítettek, és milyen tényezők hátráltatták a menekültek fogadását? A II. világháborúban behajózási katonai bázisként használt *Camp Kilmer* (New Jersey államban) szinte pillanatok alatt alakult át ideiglenes menekülttáborrá, úgynevezett befogadóközponttá, és néhány hét elteltével megalakult az Eisenhower elnök által felállított Elnöki Bizottság a Magyar Menekültek Megsegítésére, amelynek feladata a katonaság, az állami és a civil segítség-szervezetek, valamint a helyi önkéntesek koordinálása volt. A szervezettségre jellemző volt, hogy 1956 novembere és 1957 áprilisa között közel 32 ezer menekültet fogadtak, regisztráltak és segítettek a letelepedésben, elhelyezkedésben. Közülük 31 225 menekült adatainak feldolgozásával próbálom meg – egy folyamatban lévő kutatási projekt bemutatásán keresztül – rekonstruálni az átmenetinek tekintett körülmények megpróbáltatásait.¹ Az adatok feldolgozása és értékelése fokozatosan, a Camp Kilmerben megfordult menekültek végleges és teljes körű adatbázisának létrehozásával párhuzamosan történik. Terepmunkám során volt alkalmam megismerkedni számos egykori menekülttel, családjukkal, valamint néhány önkéntessel (egy esetben közvetlen leszármazottjával) New Brunswickban (New Jersey állam) és New Yorkban éppúgy, mint a környező településeken.

Emigráció: disszidáltak és/vagy menekültek?

A kibocsátó Magyarország szempontjából az országot elhagyók nagy többsége illegálisan távozott. „1957 májusáig a Belügyminisztérium 12 345 főnek – főként családegyesítés címén – engedélyezte az ország elhagyását, ők tehát törvényesen vándoroltak ki” – írja Lénárt András.² A 2/1957. B. M. sz. rendelet értelmében

¹ A kutatási projektet a Fulbright Bizottság, az Amerikai Magyar Alapítvány (New Brunswick, NJ) és a Rutgers University Libraries támogatta. Ezúton szeretném megköszönni Frank Tibor professzornak, akadémikusnak (ELTE), Kovács Ilonának (OSZK), August J. Molnarnak (AHF), James Niessennek (RUL) és Melissa Katko Pepinnek (AHF) munkámhoz nyújtott segítségét.

² Lénárt, 2011. 104.

1957. február 20-ig be kellett jelenteni azon 15 éves vagy annál idősebb személyek adatait, akik 1956. október 23. után illegálisan külföldre távoztak (vagy eltűntek, illetőleg meghaltak), amiről például a Budapesti Rendőr-főkapitányság hirdetménye alapján is tudomást lehetett szerezni.³ A kijelentőlapok alapján a Statisztikai Hivatal összesen 151 731 külföldre távozott személy adatait dolgozta fel 1957. május 10-ig bezárólag, ám ennek a jelentésnek a tartalmát több mint 30 évig homály fedte, és csak 1991-ben hozták nyilvánosságra teljes terjedelmében.⁴

A végleges – ám továbbra is hozzávetőlegesnek tekintett – statisztikai összesítések azonban a sokak számára csak átmeneti tartózkodást biztosító tranzitor-szágok, vagyis Ausztria és Jugoszlávia hivatalos bevándorlási statisztikáiból, valamint a menekültügyi szervezetek jelentéseiből ismertek. A leghitelesebb nemzetközi forrásoknak az Európai Migráció Kormányközi Bizottsága (*Intergovernmental Committee for European Migration, ICEM*), illetve az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (*United Nations High Commissioner for Refugees, UNHCR*) által különböző időpontokban közzétett és eltérő időszakokra vonatkozó jelentései, összesítései tekinthetők.⁵ Egyrészt az okozza a nehézséget a számok pontos meghatározásában, hogy a jelentések, statisztikák különböző időben és céllal készültek, az ICEM jelentése – amelyre például Puskás Julianna támaszkodik⁶ – 1957. december 31-i össze-sítésű, míg a Lénárt által használt UNHCR-jelentés 1960 júniusáig tartalmaz adatokat.⁷ Másfelől az ide-oda vándorlások, a tovább- és visszavándorlás követése, valamint a dokumentumok és a nyilvántartások hiányosságai, hozzáférhetőségének korlátai miatt eleve lehetetlen pontos számok megadása. A Központi Statisztikai Hivatal összesítéséből például teljesen hiányoznak a 15 évesnél fiatalabb korúak adatai. Ezeknek a statisztikáknak az összehasonlítását és elemzését már többen elvégezték,⁸ célom azoknak a menekülteknek a vizsgálata, akiket az Egyesült Államok fogadott be. Ahogyan a Magyarországot elhagyó összes menekülthez vonatkozó statisztikai összesítésekben is nehéz eligazodni, az Egyesült Államokba került és ott letelepedett ötvenhatos emigránsok összlétszámát sem könnyebb megállapítani. A rendelkezésre álló különböző nemzetközi és amerikai kimutatásokra és forrásokra támaszkodva lehet megkísérelni a véglegesnek tekinthető létszámot meghatározni, valamint a menekültek befogadásának menetét áttekinteni.

Mind az ICEM, mind az UNHCR részére készültek időszakai jelentések, amelyekből nyomon követhető a továbbvándorlás, az áttelepülés üteme. Valame-lyest érzékelhető a dokumentumokból a bevándorlási, menekültügyi szabályozásra vonatkozó kapkodás, ugyanakkor a kezdeti segélyezési és logisztikai nehézségek gyors áthidalására tett erőfeszítések is. Míg az ICEM jelentése szerint 1957. decem-

3 A Budapesti Rendőr-főkapitányság hirdetménye, 1957. február 11. Lásd: http://www.mek.oszk.hu/04000/04056/html/plakat/pdf/plakat1956_0308.pdf címen (a letöltés ideje: 2016. augusztus 1.)

4 KSH-jelentés, 1991.

5 ICEM-jelentés, 1957; ENSZ Menekültügyi Főbiztosság Statisztikai Iroda jelentése. Vö. Lénárt, 2011. 104–105.

6 Puskás, 1985.

7 Hidas, 2010. 233. nyomán közli Lénárt, 2011. 104–105.

8 Lásd például: Lénárt, 2011; Habcsek–Illés, 2007.

ber 31-ig 35 026 menekült érkezett az Egyesült Államokba (a 172 732 összes menekült 20%-a),⁹ addig az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság időközbeni jelentése alapján 1959 júniusáig 40 650 fő (ez 23%-a az összes regisztrált 176 409 menekültnek).¹⁰ A legteljesebbnek mondható UNHCR-jelentés szerint, amely az 1960. június 30-i állapotot tükrözi, figyelembe véve a továbbvándorlást más országba és a visszavándorlást Magyarországra, valamint a természetes szaporulatot is, 44 070 azoknak a menekülteknek a száma, akik az Egyesült Államokba vándoroltak ki a forradalom leverése után. Ez a jelentés az európai (64 180 fő) és a tengerentúli országokban letelepedett menekültek (110 440 fő) összlétszámát 174 620 főben adja meg, tehát az Egyesült Államokba kicsivel több mint 25%-uk emigrált.¹¹

Abban tehát minden forrás és szakirodalom egyetért, hogy a 37 befogadó ország közül abszolút értékben a legtöbb ötvenhatos menekültet az Egyesült Államok fogadta be. Viszont a korabeli népességhez képest a legnagyobb befogadónak Kanada bizonyult (0,25%), míg az Egyesült Államok esetében ez az arány mindössze 0,029% volt.¹² Az általam vizsgált minta a Camp Kilmerben regisztrált 31 225 menekültről a teljesnek vélt vagy tekinthető befogadott létszámnak mintegy a 70%-a. S ha ezek a kimutatások nagyságrendileg nem is változtatják meg, ám kiegészít(het)ik és pontosít(hat)ják tudásunkat erről a témáról. Érdekes és tanulságos lehet például összehasonlítani a teljes menekülszámmra vonatkozó egyes mutatókat az Egyesült Államokba került menekültekével.

A Magyarországot illegálisan elhagyókat megbélyegezték (disszidáltakként említették), vagyonukat, lakásukat lefoglalták, elkobozták, beszélni róluk a családban és a szélesebb társadalomban sokáig tabunak számított. Ugyanakkor a tranzit- és befogadó államok a politikai menekülteket szabadságharcosként, hősként fogadták – eleinte tárt karokkal –, átmeneti menekülttáborokban kaptak elhelyezést, és letelepedésükhöz vagy továbbvándorlásukhoz segítséget magánszemélyektől adománygyűjtések formájában éppúgy, mint segélyszervezetektől, egyházi közösségektől és önkéntes segítőtől.

A küldetéssel felérő feladat már-már lehetetlennek látszott a két szomszédos tranzitország és az ENSZ többi országa részére, mivel a II. világháborút követően Európában a menekülthelyzet éveken keresztül megoldatlan maradt, a menekülttáborok még mindig tele voltak hontalanokkal, akikre a *displaced person*, röviden a *dípi* elnevezést, illetve a DP rövidítést alkalmazták. Ausztriában például még 114 ezer hontalan tartózkodott, amikor 1956 őszén Magyarországról elindult a menekültek áradata.¹³ 200 ezer újabb menekültről kellett gondoskodni néhány hónap leforgása alatt. Sokan közülük a tengerentúlra szerettek volna kivándorolni, ám az akkor érvényben lévő szigorú bevándorlási kvóták miatt erre kevés lehetőség mutatkozott addig, amíg az Egyesült Államok az első lépést meg nem tette a kapunyitásra – de

9 Puskás, 1985. 249.

10 Eredeti forrás: UNHCR Progress Report to General Assembly, 14 September 1959. Közli: Colville, 2006. 4–23.

11 Lénárt, 2011. 104–105.; Hidas, 2010. 233.

12 Az 1950-es népszámlálási adatok alapján az összlakosság az Egyesült Államokban 151 325 798 fő volt.

13 Puskás, 1996. 91.

még mindig alapos kontroll alatt. Az 1948. július 1-jén életbe lépett sürgősségi törvény, az úgynevezett *Displaced Persons Act*, a hontalan személyek befogadásáról szóló törvény a következő két évben 205 ezer hontalan és menekült bevándorlását tette lehetővé a „kvótakeretek előzetes megterhelésével”.¹⁴ Két évvel meghosszabbították, és több mint duplájára emelték a kvótát, majd 1952-ben átfogó szabályozásra került sor az *Immigration and Nationality Act (McCarran-Walter Act)*, vagyis a bevándorlási és állampolgársági törvény megalkotásával. Ez a törvény fenntartotta ugyan a kvótarendszert, de egyszerűsítette is kiszámítását.

Tekintsük át röviden, hogy miként változott a bevándorlási kvóta Magyarországon esetében,¹⁵ és miért is volt szükség a bevándorlási szigor enyhítésére az adott körülmények között. A legszigorúbbnak számító 1924-es *Immigration Act (Johnson-Reed Act)*, vagyis a bevándorlási (kvóta) törvény szerint a magyar származású bevándorlók részére 473-ban állapították meg a kiadható vízumok számát. Az 1872. sz. elnöki proklamáció 1929-ben bevezette a nemzetiségi arányt, amelynek alapján majdnem duplájára, 869-re nőtt a kvóta. Nagyságrendileg ugyanez a szám (865) maradt érvényben az 1952-es törvény hatályba lépésével. Az USA bevándorlási statisztikái szerint Magyarországról 15 827-en érkeztek az 1948. évi *Displaced Persons Act* alapján, és 9659 magyarországi személy bevándorlását tette lehetővé az 1952-es törvénynek a *refugee*-kre (menekültekre) vonatkozó *parole* (ideiglenes bevándorlási engedély) feltétele.¹⁶

Harry Truman, az Egyesült Államok elnöke 1952-ben több alkalommal is felszólította a Kongresszust a menekülthelyzet kezelésére, hangsúlyozva a menekültek és hontalanok részére nyújtandó segély fontosságát. Ám nemcsak ő tartotta fontosnak, hogy a kelet-európai menekültek előtt megnyissák a kapukat. John Foster Dulles frissen megválasztott külügyminiszterként első nyilvános szereplésekor, 1953. január 27-én így fogalmazott: „*Mindazoknak, akik kommunista szolgátság alatt szenvednek (...), azt üzenjük: számíthattok ránk.*”¹⁷ Ez az idézet azonban akár Eisenhower elnöktől is származhatott, amint azt Andor C. Klay, azaz Sziklay Andor magyar származású amerikai diplomata, az *Office of Strategic Services* (a CIA elődjének) munkatársa és az 1956-os forradalom idején a Külügyminisztérium Magyar Osztályának vezetője visszaemlékezéseiben olvashatjuk: John Dulles „sugallatára jelentette ki »Ike« [Dwight D. Eisenhower] a választási kampány során, hogy *To all who suffer under Communist slavery, we say: you can count on us!* (Mindenkinek, aki kommunista szolgátság alatt szenved, ezt üzenjük: számíthattok ránk!).”¹⁸ Mint utóbb bebizonyosodott, az „üzenet” alatt ők is és az érintettek is más-mást érthettek.

14 Puskás, 1985. 240.

15 *Statistical Abstracts*, 1960. 89–91.

16 Puskás, 1985. 243.

17 Brown, 2015. 90. „*To all those suffering under Communist slavery (...) let us say: you can count on us.*”

18 Klay, 1993. 168.

Amerikai menekülttörvények

A Nyugat-Európában még mindig fennálló menekültválság enyhítésére és a hidegháborús hangulatban a kommunizmus terjedésétől való félelem hatására az 1950-es években újabb ideiglenes törvényekre volt szükség, hogy elősegítsék a menekültek befogadását. Az 1953. augusztus 7-én hatályba lépett *Refugee Relief Act* (menekültsegélyezési törvény) 214 ezer különleges, kvótán kívüli vízum kiadását engedélyezte 1956 végéig főleg olasz, német, görög, holland menekültek, valamint kommunista jellegű országok „szökevényei” számára. Végül összesen 38 ezer magyar ötvenhatos menekültet fogadott be az Egyesült Államok, 6130 személyt az 1953. évi *Refugee Relief Act* alapján még felhasználható kvótán kívüli vízumokkal, a többiek pedig ideiglenes bevándorlási engedéllyel (*parole*), amire az 1952. évi *Immigration and Nationality Act* nyújtott lehetőséget.¹⁹

Ahogy a menekültek száma napról napra ijesztő sebességgel nőtt az ausztriai menekülttáborokban és ideiglenes szállásokon, az amerikai diplomácia és törvénykezés is gyors egymásutánban intézkedéseket léptetett életbe. 1956. november 8-án az Egyesült Államok jóváhagyta 6200 magyar menekült befogadását a *Refugee Relief Act* fel nem használt vízumainak terhére, majd december 1-jén 21 500-ra emelték ezt a számot. A többiek pedig az 1952-es *Immigration and Nationality Act* erre vonatkozó kitétele alapján juthattak be az Egyesült Államokba: „A főügyész²⁰ saját hatáskörében ideiglenes bevándorlási engedélyt (*parole*) adhat feltételes jelleggel a benyújtott bevándorlási kérelmező részére az általa vészhelyzetnek vagy szigorúan közérdeknek ítélt esetekben.”²¹ Guy E. Coriden, aki a CIA-nak dolgozott és 1958-ban beszámolót készített a magyar menekültekről, felhívva benne a figyelmet a kezdeti időszak kaotikus jellegére is, megállapította: „Csak 6500-an feleltek meg bármilyen rendelkezésre álló bevándorlási kvótának. A többiek az igazságügy-miniszter diszkrecionális jogköre révén nyertek bebocsátást, a szabályokat pedig többször is lefektették és megváltoztatták. Sőt a művelet első napjaiban a módszereket és eljárásokat számos alkalommal továbbfejlesztették, elhagyták, majd újra visszaállították.”²²

A nem sokkal előbb újraválasztott Eisenhower elnök 1957. január 31-én a bevándorlásról szóló üzenetében sürgette a Kongresszust az átmeneti jellegű szükségintézkedések átgondolására és a végleges megoldás meghozására. Így kezdte beszédét: „A szabad világ tekintete Magyarországra szegeződött az elmúlt két és fél hónapban. Férfiak, nők és gyermekek ezrei menekültek el otthonaikból a kommunista elnyomás elől. Olyan országokban kérnek menedéket, amelyek szabadok. A kommunista zsarnoksággal szembeni fellépésük bizonyíték a világban egyre növekvő ellenállásra. Helyünk a világ vezetésében megkívánja, hogy a szabad világ többi nemzetével együttműködve menedéket nyújtsunk.” Majd a továbbiakban így folytatta az

19 Puskás, 1993. 167. részletesen ismerteti a bevándorlási törvények a vonatkozó részleteit. Az említett törvény elérhető a http://www.fairus.org/facts/us_laws címen (a letöltés ideje: 2016. április 17.).

20 Az eredeti szövegben *Attorney General* szerepel, aki az Egyesült Államok kormányának tagja, az Igazságügyi Minisztérium vezetője, funkcióját tekintve tehát igazságügyi miniszter.

21 RRP, 1957. 48–49.

22 Kecskés, 2016. 4. A teljes dokumentumot Péterfi András fordításában közli.

addig meghozott kényszerintézkedésekre utalva: „A legtöbb menekültet eddig ideiglenesen, szükséghelyzetre hivatkozva engedték be az Egyesült Államokba. Lehetnek olyanok köztük, akik végül máshol szeretnének letelepedni. De sokan közülük végleg az Egyesült Államokban kívánnak majd maradni. Próbaidejű (parole) státuszuk miatt azonban nem szerezhetnek állandó tartózkodási engedélyt vagy állampolgárságot. Azt gondolom, meg kellene adni ezt a lehetőséget egy olyan törvény alapján, amely kezeli a jelenlegi menekültproblémát és egy jövőbeli vészhelyzetet, amivel a szabad világ bármikor szembesülhet.”²³

Eisenhower javaslata azonban felemás volt, hiszen olyan törvény megalkotását sürgette, amely felhatalmazza őt, hogy belátása szerint járhatson el, engedélyezze a Kongresszus a főügyésznek (igazságügyi miniszternek), hogy az elnök által megszabott feltételek mellett ideiglenesen parole-t adhasson az USA-ba való belépésre azoknak a menekülteknek, akiket a külügyminiszter válogat ki, akik a kommunista üldözés és rémuralom elől szöktek el vagy a jövőben el fognak szökni.²⁴ Az 1957. szeptember 11-én elfogadott törvény, amelyet *Refugee-Escapee Act*nek (menekült-szökevény törvénynek) is szoktak nevezni, menekültstátuszt biztosított a kommunista elnyomás elől, valamint a közel-keleti országokból menekülőknél, így további mintegy 29 ezer magyar, koreai, jugoszláv és kínai személynek. Utóbbiak nemzetiség szerinti pontosítása azonban még további kutatást igényel, valószínűsíthető, hogy a már korábban hivatkozott 1960-as UNHCR statisztikai összesítésben szereplő 6000 főnyi többlet a befogadott magyar menekültek összlétszámában ennek tudható be.²⁵ Ezeknek a szükségtörvényeknek a legnagyobb jelentősége talán abban rejlett, hogy menedéket kérő bevándorlók ilyen tömeges beengedésére korábban nem volt példa. Az 1958. július 25-én hozott törvény tette azt lehetővé, hogy két év letelte után az átmeneti státusz megváltozzon, az ideiglenes tartózkodási engedély állandó tartózkodásra változhasson.

Mi motivál(hat)ta az Egyesült Államok vezetőit arra, hogy az érvényben lévő bevándorlási törvény kötöttségei ellenére lényegesen megemelték a magyarok bevándorlási kvótáját és felgyorsították befogadásukat? A nemzetközi és a hazai közvélemény csalódott volt a közvetlen amerikai katonai segítségnyújtás vagy legalábbis megfigyelői szerep elérésének elmaradása miatt, s ezért igyekeztek nyomást gyakorolni a döntéshozókra, hogy legalább minél többen kapják meg az ideiglenes menekültstátuszt. A döntések hátterében állhatott az a szándék is, hogy információ-szerzésre használják fel a menekültek beszámolóit.²⁶

Már az 1948-as *Displaced Persons Act* is előírta, hogy a hontalannak (DP) rendelkeznie kell egy amerikai támogatóval, akitől biztosítékot, illetve ígéretet kért a törvény arra vonatkozóan, hogy a pártfogásába vett személynek és családjának lakást és alkalmazást biztosít, ez azonban inkább morális, mint jogi kötelezettség-

23 *Special Message to the Congress*, 1957.

24 Puskás, 1996. 94.

25 Ezt erősítette meg Novák Ferenc szóbeli közlése 2015. szeptember 25-én, amelyért köszönettel tartozom.

26 Kecskés, 2016.

vállalás volt.²⁷ Az ötvenhatos menekültek esetében is szükség volt ilyen *affidavit* támogatásra (eskü alatti írásbeli nyilatkozat), amelyet családtag vagy szponzorszervezet, például valamelyik egyházi felekezet állít(hat)ott ki. Már Ausztriában kialakult egy hallgatólagos megállapodás, hogy melyik önkéntes segélyszervezet milyen felekezetű menekültek csoportjáért vállal felelősséget, bár szükség esetén mindegyik ügynökség befogadott ettől eltérő vallási meggyőződésű menekülteket is.²⁸

Az ügyintézés, bár bizonyos szempontból itt is nehézkesen haladt, a szponzorációs adminisztrációt tekintve gyorsított ütemű volt a korábbi menekültsegélyezési törvény előírásaihoz képest: itt nem álltak rendelkezésre részletes, fényképes dossziék egy-egy menekültől, amely már a szponzorra vonatkozó információt is tartalmazta jóval a megérkezés előtt. A magyar menekültek „anyaga” mindössze egy rövid interjúkivonatból és a menekülttáborban kiállított egyszerűsített „biztosítékból” állt, amelyet valamelyik felekezet vállalt. Az egyházi és önkéntes szervezetek pedig cserébe ígéretet tettek a kormánynak, hogy minden tőlük telhetőt megtesznek a menekült elhelyezése érdekében.²⁹

Az Operation Mercy³⁰ krónikája

A befogadó ország – ez esetben az Amerikai Egyesült Államok – szempontjából vizsgálva az eseményeket, az 1956-os elnökválasztás napján, november 6-án, kedden a második, végzetesnek bizonyult szovjet katonai beavatkozás Magyarországon már megtörtént. Az országot elhagyók száma október utolsó hetében és november első napjaiban (november 1–3-án naponta 400–600 fő) fokozatosan nőtt, a menekülési hullám a szovjet invázió után viszont hirtelen magasra csapott. November 4-én már körülbelül hétezer lépték át Magyarország határát. November 5. és 9. között naponta 1000–1100-an hagyták el hazájukat, majd november 21-re a távozók száma elérte a napi 4600 főt.³¹

November 8-án az újraválasztott Eisenhower elnök bejelentésében ötezer menekült gyorsított befogadását kezdeményezte: *„Lelkesítő az a gyorsaság, amellyel a szabad nemzetek kinyitották a kapukat a zsarnokságból menekülők részére. Nemzetünknek is részt kell vennie ebben a humanitárius erőfeszítésben. Ezért utasítottam a menekültsegélyezési törvény végrehajtóját, hogy legalább ötezer magyar menekült bevándorlását tegyék lehetővé olyan gyorsan, ahogy lehet. Szükséges hozzá a kiváló önkéntes ügynökségek és segélyszervezetek, az állami és helyi önkormányzatok, valamint magánszemélyek aktív segítségnyújtása...”*³²

27 Puskás, 1993. 164.

28 RRP, 1957. 49.

29 Uo. 53.

30 Magyar megfelelőjére a szakirodalomban eddig két változatot találtam: Puskás Julianna (1996) Könyörület hadműveletnek fordította, míg Kecskés D. Gusztáv (2016) Irgalom műveletként használja.

31 Puskás, 1996. 85.

32 Eisenhower, 1956.

Rövid időn belül mintegy 6200–6500 vízum gyorsított engedélyezése vált lehetővé a menekültek részére.³³ Hamarosan pedig arról is döntés született, hogy az inaktív státuszú Camp Kilmert, a New Jersey államban található II. világháborús behajózási katonai bázist a menekültek befogadóközpontjává alakítják át, ahová a hajó- vagy repülőút után rövid buszozást követően megérkeztek a menekültek, és ahol regisztrálták őket. Hogyhogy nem Ellis Islanden, a mindenki által jól ismert Bevándorlási Hivatalban zajlott a fogadásuk? A több mint 12 millió emigráns ellenőrzésére szolgáló állomás, amely 1892 és 1954 között üzemelt, ekkorra ugyanis már bezárt. Vajon miért éppen Camp Kilmerre esett a választás, merül fel a kérdés. A szempontok között szerepelt egyrészt az, hogy a segélyszervezetek központjai a közeli New Yorkban találhatóak, másrészt pedig az, hogy az 1573 hektáron fekvő és összesen 1230 épületből álló, viszonylag jó állapotban lévő katonai létesítményt, amely 1955 óta üresen állt, kevés ráfordítással napok alatt be lehetett üzemelni. Az is mindenképpen javára szólt, hogy közel helyezkedett el mind tengeri (*Port of New York*), mind légi (*Maguire Air Force Base*) katonai szállítási útvonalhoz. És talán az is szerepet játszott, hogy jelentős számú magyar közösség élt a közeli New Brunswick, NJ településen, bár annak nincs írásos nyoma, hogy ezt a döntéskor figyelembe vették.

Azonnal megkezdődött a helyi önkéntesek toborzása és a segélyek gyűjtése, a hadsereg pedig megtette az előkészületeket a menekültek fogadására és regisztrálására: a Camp Kilmer pár nap leforgása alatt *Joyce Kilmer Reception Center*, azaz befogadóközpont lett, bár a sajtó – legalábbis az első időkben – kíméletlenül bírálta a mostoha tábori körülményeket és a menekültekkel szembeni eljárást. Az egyik újságcikk szerint például a választás egyenesen „baklövés” volt, és a névváltoztatás ellenére a katonás fogadtatás sokkoló hatású volt az egyébként is kimerült menekülők számára, akik úgy érezhették, hogy csöbörből vödörbe estek: *„Ez a katonaság hadművelete attól a pillanattól fogva, hogy a repülőgép landol, úgyhogy a menekültek számára a legelső benyomás az amerikai életről, hogy mindenütt egyenruhák és szabályozások uralkodnak. A menekülteket katonai buszok viszik Kilmer elkerített barakkjaihoz, ahol a katonai rendőrség őrökdi. A lakórészek olyan primitívek, mint a II. világháborús menekülttáborok Európában – számozott barakkok...”*³⁴

Pár nappal később egy másik újságíró így bírálta a tábori viszonyokat: *„A hadsereg keményen igyekszik, hogy a legvonzóbb arcát mutassa a magyar menekülteknek ebben a sivar fogadóközpontban. Ám még mindig nincs »Isten hozta« felirat a szögesdrót kerítéssel megfajelt kapunál, amelyet már 627-en átléptek a kommunista terror áldozatai közül. (...) A menekültügy minden résztvevője – a kritikára érzékenyen reagálva – egyszerűsítette és felgyorsította a menekültek »feldolgozását«, ami az elmondottak alapján menekültenként nem több mint 55 perc. Ám attól az még »feldolgozás« marad, ami hemzseg a bürokrácia eszköztárából: kérdőívek, pecsétek, ujjlenyomatvételek, igazolványkép, laminált személyazonosító igazolvány.”*³⁵

33 A forrásokban ez az említett két létszám jelenik meg, például RRP, 1957; Coriden (közli: Kecskés, 2016); Puskás, 1996.

34 *The Blunder*, 1956. 32M. Forrás: RUSCUA Tracy Voorhees Papers Hungarian Refugee Relief Files Boxes K, L. Idézi: Sós, 2006. 83.

35 Salisbury, 1956. 1. Forrás: RUSCUA Tracy Voorhees Papers Hungarian Refugee Relief Files Boxes K, L.

S hogy mikor érkeztek az első menekültek? A sajtóban megjelent tudósítások szerint – és aztán ezt vette alapul később minden történész, aki a téma kutatója – az első 60 fős csoport 1956. november 21-én érkezett, még épp időben a hálaadásnap vacsorára. Annak a regisztrációs nyilvántartásnak a tanúsága szerint viszont, amelyet az Amerikai Magyar Alapítvány levéltárában sikerült feldolgoznom, már november 10-én regisztrálták 66 fő érkezését.³⁶ Valószínűsíthető, hogy ők nem az ötvenhatos menekültek csoportjához tartoztak, hanem „dípís” hontalanok lehetnek, de ennek megállapítása feltétlenül az adatok alaposabb vizsgálatát igényli. Az első Menekült Státuszjelentés szerint pedig, amely november 24-én készült, már 200 menekült érkezett addig a napig.³⁷

A Church World Service (Egyházak Világszolgálata) így számolt be arról, hogy milyen fejetlenség jellemezte kezdetben a menekültek fogadását: *„Sem a kormányzat, sem az önkéntes ügynökségek nem voltak az elején felkészülve arra, ami történni fog. A művelet irama, az emberek pusztá menynyisége, néhol a túlszervezettség, máshol pedig az összehangoltság és az elegendő személyzet hiánya, az amerikaiak részéről megmutatkozó példátlan segíteni akarás, a menekültek ezreinek nyugtalansága, akiknek idejük sem volt felocsúdni hányattatásaikból, a nyelvi akadály – mindezen tényezők hatványozottan zűrzavart keltettek, és felnagyították és megbonyolították a feladatot.”*³⁸ Az első napok szervezetlenségére jellemző, ahogy folytatódik a leírás: *„Sikerült szerezni néhány írógépet, némi irodaszert, székeket, egy asztalt, egy szedett-vedett felíratot. Szánalmas volt az irodahelyiség, a telefon-összeköttetés, a látogatók ellenőrzése a táborban. Összezavart menekültek, támogatók, katonák, önkéntesek hemzsegték a segélyszervezetek részére fenntartott barakkokban, veszélyeztetve ezzel az interjúk lebonyolítását, a nyilvántartás és statisztikák vezetését, a New York-i irodával elengedhetetlen együttműködést.”* Eleinte nagyobb volt a személyzet létszáma, mint az érkező menekülteké. Ez azonban hamarosan gyökeresen megváltozott.

A hadsereggel szembeni kezdeti kritikák miatt és az eljárás kaotikus jellegének megszüntetésére Eisenhower elnök november 28-án felkérte Tracy S. Voorhees New York-i jogászt, hogy tekintse át a teljes segélyezési, regisztrációs és letelepítési erőfeszítéseket, és dolgozzon ki egy programot a különböző kormányzati, egészségügyi, szponzor- és önkéntes jóléti segélyszervezet és ügynökség tevékenységének összehangolására. Ennek eredményeként jött létre 1956. december 12-én a Magyar Menekültsegélyezési Elnöki Bizottság (*President's Committee for Hungarian Refugee Relief*), melynek vezetésével Voorheest bízta meg az elnök. Áttekinthetőbb lett a szervezeti felépítés, illetve gördülékenyebb az elhelyezési és regisztrációs folyamat. Olyan „apró” jelei is mutatkoztak a változásnak, mint a bejárat fölött kifeszített kétnyelvű üdvözlő felirat – *Isten hozta Amerikában* és *Welcome to America* – vagy pedig az elnök üdvözlő levele, amely biztosította a menekülteket Amerika és az amerikaiak vendégszeretetéről. A *„Kedves Barátaim Magyarországról!”* megszólítással kezdődő levél bár udvarias fogadtatást sugall, ám némileg a mene-

36 AHF ARCH. 264. Camp Kilmer cédulák.

37 Refugee Status Report. In: *Manual*, 1957. K-2. Forrás: RUSCUA.

38 RRP, 1957. 51.

kültekre váró nehézségekre is rávilágít: „Elsőre talán idegennek tűnik majd Nektek az országunk és a törvényeink. Néhány elengedhetetlen formáság talán kisebb kényelmetlenséget okoz majd abban, hogy csatlakozzatok a mi életünkhöz, de kérlek Benneteket, gondolatok mindig arra, hogy a formaságok mögött mi lakik a szívünkben – őszinte vágy, hogy megszoríthassuk a kezeteiket, hogy kölcsönös megértésre jussunk, és hogy jó barátok és jó szomszédok legyünk...”³⁹

Az Operation Mercy a számok tükrében

A menekültek letelepítését szolgáló, már-már katonai hadműveletnek beillő akció hivatalosan 1956. november 16. és 1957. március 11. között zajlott: a menekültek túlnyomó többsége ebben az időszakban került ide. Az utolsó, 50 fős menekültcsoport 1957. április 27-én érkezett, és május 9-én hagyta el a tábort. Az első csapat szállító hajó utasait, akik a *General Le Roy Eltinge* fedélzetén 1956. december 31-én futottak be a New York-i kikötőbe, személyesen Tracy Voorhees elnöki megbízott köszöntötte. A menekültek szállítását a Katonai Légiszállítási Szolgálat (MATS) 214 járata, a Katonai Tengeri Szállítási Szolgálat (MSTS) öt óceánjárója és az Európai Migráció Kormányközi Bizottságának (ICEM) 133 charterjárata bonyolította.⁴⁰

A menekültek regisztrálásában és elhelyezésében oroszánrészt vállaló 22 civil és egyházi önkéntes segélyszervezet közül a Nemzeti Katolikus Jóléti Konferencia, az Egyházak Világszolgálata és az Egyesült Zsidó Bevándorlási Segélyezési Társaság voltak a legfontosabbak a regisztrációs cédulák tanúsága szerint (1. táblázat). A táblázatban szereplő statisztikai összesítés az 1956. november 21. és 1957. április 30. közötti időszakra vonatkozik, és a menekültek felekezeti megoszlásán alapuló arányokat tükrözi.⁴¹ A nemek szerinti megoszlást vizsgálva az eltávoztak 66,3%-a férfi, 33,7%-a nő,⁴² míg az általam vizsgált 31 225 fős mintában eltolódás mutatkozik a nők irányába: 36,7%, a férfiak aránya pedig 63,3%.

1. táblázat

A menekültek regisztrálásában és elhelyezésében szerepet vállaló szervezetek

Szervezet	Arány (%)
National Catholic Welfare Conference/Council (NCWC, Nemzeti Katolikus Jóléti Konferencia)	58
Church World Service (CWS, Egyházak Világszolgálata)	18
(United) Hebrew Immigration Aid Society ([U]HIAS, Egyesült Zsidó Bevándorlási Segélyezési Társaság)	12
Lutheran Refugee Service (LRH, Evangélikus Menekült Szolgálat)	4,5
International Rescue Committee (IRC, Nemzetközi Megmentési Bizottság)	4,5
Egyéb*	3

* Az egyéb kategóriába tartozó, említést érdemlő további ügynökségek a következők voltak: *Independent Fathers* (jezsuiták), *Tolstoy Foundation* (Tolsztoj Alapítvány), *United Ukrainian-American Relief Committee* (Egyesült Ukrán–Amerikai Segély Bizottság).

39 A levél teljes szövegét idézi: Sós, 2005. 87–88.

40 Kecskés, 2016. 3.

41 RRP, 1957. 56.

42 Puskás, 1996. 86.

A ténytudásához hozzátartozik, hogy nem minden menekült érkezett Camp Kilmerbe. Tekintsük át röviden, hogy kik, mikor és hová érkez(het)tek a közel 32 ezer menekültön kívül.

1. Amint azt egy újságcikk hírül adta, 73 menekült érkezett Milwaukee városába (Wisconsin állam) 1956. november 23-án, pénteken egy *Flying Tiger* típusú repülőgép fedélzetén. Őket nem a hadsereg, hanem egyházi és társadalmi szervezetek képviselői fogadták, és öt napon belül rokonokat, lakást és munkát is sikerült találniuk. Ugyanezt erősítette meg egy egykori menekült is, aki feleségével – emlékei szerint 78-80 további menekült társaságában – érkezett repülővel Bécsből, és a rossz időjárási viszonyok miatt egy éjszakát Newfoundlandon kellett tölteniük, ezért lemaradtak a hálaadásról. Tudomása szerint a második gép volt az övék, amely elhagyta Ausztriát, a másik a New Yorkba érkező járat volt. Az ő szponzoruk a milwaukee-i római katolikus közösség volt.⁴³

2. 1957. május 1-jétől a brooklyni St. George Hotel volt a menekültprogram főhadiszállása, ahol a 75 ott tartózkodó menekülthöz csatlakozott az a 25 fő, akik május 9-én társaikkal – összesen 33-an – utolsóként hagyták el a Joyce Kilmer Befogadóközpontot.

3. A Joyce Kilmer Befogadóközpont bezárása (1957. május 9.) után nagyságrendileg még körülbelül 12 ezer magyar menekült érkezett az Egyesült Államokba, amennyiben az 1960. júniusi UNHCR-jelentést vesszük alapul. A *Church World Service* (Egyházak Világszolgálat) például 1957. június 18-ig két menekültől tudott, akik Jugoszláviából érkeztek, és a szervezet munkatársat küldött az ottani 9949 menekült elhelyezésének megoldására.⁴⁴

Segítségnyújtás helyi szinten

Míg a világpolitika résztvevői a szuezi válsággal és az amerikai elnökválasztással voltak elfoglalva, az ENSZ Közgyűlése pedig betarthatatlan, bár kétségkívül elítélő határozatokat hozott a szovjet beavatkozás ellen, a világsajtó címlapjára és a tömegkommunikációs eszközök – rádió, televízió – első számú hírei közé került a forradalom és az azt követő menekültáradat. Az adakozás széles körű és változatos formában nyilvánult meg, ezekből néhány jellegzetes – és jellegzetesen amerikai – példát mutatunk be röviden a következőkben. A helyi közösségek USA-szerte egy emberként mozdultak meg, hogy segítsék a menekülteket. Ahogy több egykori önkéntes segítő elmondta, szinte éjjel-nappal dolgoztak a menekülttáborban. Anna Kara például – aki amerikai születésű volt és férje révén került kapcsolatba a magyar közösséggel New Brunswickban – a segélyalap irodájának a vezetőjeként kormányhivatalokban, cégeknél tárgyalt a menekültek érdekében. Az Amerikai Magyar Szövetség segítségével 1600 menekült elhelyezkedésében működött köz-

43 *The Blunder*, 1956; valamint ezúton köszönöm Sigmund Csicsery (Csicsery Zsigmond) e-mail levelében közölt tájékoztatását.

44 *RRP*, 1957. 58.

re személyesen.⁴⁵ Egy másik önkéntes, aki magyar származású ifjú asszonyként szinte minden idejét a menekülttáborban töltötte, leginkább tolmácsolással, interjúkészítéssel, nyelvtanítással, ritkán látta férjét azokban a napokban, hetekben.⁴⁶

New Jersey állam fővárosában, Trentonban november 5-én megalakult az *American-Hungarian Committee for the Relief and Freedom of Hungary* (Amerikai-Magyar Bizottság Magyarország Szabadságáért és Megsegítéséért) – adta hírül a *Trenton Evening Times*.⁴⁷ Az amerikai magyar közösség összefogását és segíteni akarását tükröző 18 tagú bizottság egyhangúlag Béky Zoltánt, az amerikai magyar református egyház főesperesét választotta meg elnöknek, tagjai közé pedig bekerült például Arthur S. Lane bíró a Mercer Megyei Bíróságról és Theodore Fitzgeorge helyi politikus és ügyvéd.

New Jersey állam kormányzója, Robert B. Meyner a november 8-i elnöki bejelentést követően azonnal a befogadóközpontba küldte Jack B. Dunn tábornokot, a Menekültsegélyezési Kormányzói Bizottság elnökét azzal a megbízással, hogy segítségére legyen a hadseregnek és a segélyszervezeteknek. Sikerült összetoboroznia egy több mint száz főből álló önkéntes csapatot – az elsők közt volt magyar származású titkárnője, Dorothy Ender –, amelynek tagjai interjúkat készítettek, tolmácsoltak, stencileztek, telefonokra válaszoltak, mikor mire volt éppen szükség.

A menekültek adatainak – iskolai végzettség, korábbi foglalkozás, képzettség – kezelésére, illetve a cégek, vállalatok, közösségek állás- és szállásajánlatainak összepárosítására IBM számítógépek álltak rendelkezésre. Ennek legkorábbi említése az Elnöki Bizottság szervezeti útmutatójában szerepel, amelynek dátuma 1957. január 7.⁴⁸ Ezeket a lyukkártyás berendezéseket a *Remington Rand* vállalat ajánlotta fel és helyezte üzembe.⁴⁹ A lyukkártyák a befogadóközpont bezárása után a NARA (Nemzeti Levéltár) College Park, MD gyűjteményében találhatók, ma már olvashatatlanul, „holt” állományként.⁵⁰

A sok esetben megrémült, összezavarodott, elbizonytalanodott menekültek lelki igényeinek kielégítésére és szükségleteinek ellátására a különböző felekezetek lelki szolgálatot biztosítottak a menekülttábor területén. A katolikus missziót például a New Brunswick-i Szent László egyházközségből Forró Alipius atya látta el.⁵¹ A *Church World Service* magyar protestáns kápláni hivatalt működtetett lelki gondozás, tanácsadás, istentisztelet és házasságkötés céljából.⁵²

45 A Kara Annával készített interjút közli: Sós, 2005. 89–93.

46 Dorothy Ender (született Iván Piroska) szóbeli közlése nyomán. Ő adományozta a Camp Kilmer regisztrációs kártyákat 1992-ben az Amerikai Magyar Alapítványnak.

47 Trenton Committee Set Up For Aid To Hungary. In: *Trenton Evening Times*, November 6, 1956. Köszönet Dorothy Endernek a szíves közlésért.

48 RUSCUA Outline of the organization and work of the President's Committee for Hungarian Refugee Relief in assisting in resettlement of Hungarian refugees, 7 January 1957. 4.

49 Dorothy Ender közlése alapján. A vele készített beszélgetésre 2015. szeptember 23-án került sor.

50 NARA RG 338, Entry (UD) 35214: Operation Mercy, 1956–59, Box #198–220 IBM-kártyák.

51 Hegedűs, 2014. alapján a Szent László egyházközség anyakönyveiből megállapítható, hogy 94 esküvő és hét keresztelő történt katolikus szertartás szerint 1956. december és 1957. április között. Sós Péter János szerint „a táborban 173 esküvőt tartottak, és 50 baba született a katonai kórházban”. Sós, 2005. 84. Sajnos nem található forrásmegjelölés.

52 RRP, 1957. 54.

A menekültek az esetek többségében sem elegendő pénzzel, sem megfelelő angolnyelvtudással nem rendelkeztek. Azok részére, akik vagy már megkezdtek Magyarországon a tanulmányaikat, vagy továbbtanulni szándékoztak, első lépésként nyelvi kurzusokat kellett szervezni. Az *Institute of International Education* (Nemzetközi Oktatási Intézet) olyan neves szervezetektől szerzett anyagi támogatást, mint a Ford és a Rockefeller Alapítvány, hogy két helyszínen azonnal létrehozzanak angol nyelvi képzést biztosító központot. Az egyik a *Bard College* (Annandale-on-Hudson, New York) lett, ahol 325 diák tanult kilenc hétig, a másik pedig a *St. Michaels College* (Winooski Park, Vermont állam), amelynek 15 hetes nyelvi képzésében száz menekült vett részt.⁵³ A Rutgers Egyetemen is szerveztek hasonló nyolchetes nyelvtanfolyamot 1957 januárjától, amelyen több mint negyven magyar menekült diák vett részt.⁵⁴

Az Elmhurst College-ban a magyar szak megalapításának 15. évfordulója megünneplésére az Amerikai Magyar Alapítvány (AHF) két jótékonysági koncerttel készült. Az egyik egy Bartók-émlékkoncert volt 1957. február 17-én a Carnegie Hallban, ahol a Minneapolisi Szimfonikus Zenekart Doráti Antal vezényelte, és fellépett Yehudi Menuhin is. A másik koncertet *Magyar éj a Chicagói Szimfonikusoknál* címmel rendezték meg 1957. március 23-án, szintén egy magyar származású karmester, Fritz Reiner (Reiner Frigyes) vezényletével. Mindkét koncert bevételét magyar menekült diákok javára ajánlották fel ösztöndíj formájában. A támogatásból tizenöten vehettek részt egy hathetes intenzív angol nyelvtanfolyamon az Elmhurst College-ban – adta hírül a *Chicago Daily News* 1957. március 1-jén.⁵⁵

Összegzés

Sikeres volt-e a 44 ezer magyar menekült egyesült államokbeli befogadása? Sikeres volt-e a közel 32 ezer menekültet ellátó és letelepedését elősegítő *Operation Mercy*? A kisebb döccenők és a kétpólusú világrend fennmaradása ellenére igennel válaszolhatunk. Fontos azonban szem előtt tartani, hogy kiknek a sikertörténete volt: a segélyszervezetek önkénteseié, akik időt és energiát nem kímélve segítettek a beilleszkedésben, az egyéni adományozóké, a vállalati állásajánlat-tevőké és a helyi közösségeké, amelyek anyagi és egyéb jótékonysági felajánlásaikkal járultak hozzá a befogadáshoz; illetve nem utolsósorban a menekülteké, akik egyedül vagy családotól, baráttól vagy idegennel összekerülve vágtak neki az ismeretlennek és érték el sikereket az élet legkülönbözőbb területein. Ha nem is volt mindenki szabadságharcos hős, de a mindennapok hősei váltak belőlük.

53 Medalis, 2006. 11.

54 Hajnal Ward, 2014. 36.

55 Kovács, 2007. 59–63.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források

AHF

American Hungarian Foundation Levéltára (New Brunswick)

NARA

National Archives and Records Administration (Washington)

RUSCUA

Rutgers University Special Collections and University Archives (New Brunswick)

2. Kiadott források és szakirodalom

Brown

2015 Brown, Seyom: *Faces of Power: Constancy and Change in the United States Foreign Policy from Truman to Obama*. 3. kiad. New York, 2015.

Colville

2006 Colville, Rupert: A Matter of the Heart: How the Hungarian Crisis Changed the World of Refugees. In: *Refugees*, 144. (2006) 4–23.

Eisenhower

1956 Eisenhower, Dwight D.: Statement by the President Concerning the Admission of Refugees from Hungary. November 8, 1956. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley. In: *The American Presidency Project*. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=10700> (a letöltés ideje: 2016. augusztus 16.).

Hablicsek–Illés

2007 Hablicsek László–Illés Sándor: Az 1956-os kivándorlás népességi hatásai. In: *Statisztikai Szemle*, 85. (2007) 2. sz. 157–172.

Hajnal Ward

2014 Hajnal Ward Judit–Molly Steward–Sylvia Csűrös–Clark: Marslakók és detektívek: '56-os magyar tudósok Amerikában. In: *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 23. (2014) 10. sz. 36–46.

Hegedűs

2014 Hegedűs István: *A 110 éves Szent László Templom*. [New Brunswick, 2014] <http://www.szentlaszlomagyartemplom.com/a-templom-toumlrteacutenete.html> (a letöltés ideje: 2015. szeptember 25.).

Hidas

2010 Hidas, Peter: Arrival and Reception: Hungarian Refugees, 1956–1957. In: *The 1956 Hungarian Revolution: Hungarian and Canadian Perspectives*. Eds.: Adam, Christopher et al. Ottawa, 2010. 223–255.

Kecskés

2016 Kecskés D. Gusztáv: A „példa nélküli lehetőség”. Bizalmas CIA-cikk az 1956-os magyar menekültek titkosszolgálati felhasználásáról. In: *Betekintő*, 10. (2016) 2. sz. 1–10. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2016_2_kecskes.pdf (a letöltés ideje: 2016. augusztus 1.).

Klay

1993 Klay, A. C. [Sziklay Andor]: *Kanyargós utakon – Amerikai kormányszolgálatban*. Bp., [1993].

Kovács

2007 *The Hungarian Legacy in America: The History of the American Hungarian Foundation – the First Fifty Years, 1955–2005*. Eds.: Kovács, Ilona et al. [New Brunswick, NJ], 2007.

KSH-jelentés

1991 KSH jelentés az 1956-os disszidálásról. Az illegálisan külföldre távozott személyek főbb adatai (1956. október 23.–1957. április 30.). In: *Regio*, 2. (1991) 4. sz. 174–211.

Lénárt

2011 Lénárt András: Az 1956-os magyarországi elvándorlásról. In: *Rubicon*, 22. (2011) 9–10. sz. 103–107.

Manual

1957 *A Manual of the Policies and Procedures Followed in Connection with Hungarian Refugee Resettlement*, 1957. <http://dx.doi.org/doi:10.7282/T3ZC827K> (a letöltés ideje: 2016. szeptember 17.).

Medalis

2006 *Hungarian Refugee Students and United States Colleges and Universities: A Report on the Emergency Program to Aid Hungarian University Students in the U.S., 1956–1958*. Ed.: Medalis, Christopher. Bp., 2006.

Puskás

1985 Puskás Julianna: Elvándorlások Magyarországról 1945 óta és a magyar diaszpóra néhány jellegzetessége az 1970-es években. In: *Tanulmányok a népi demokrácia negyven évéről*. Szerk.: Molnár János–Orbán Sándor–Urbán Károly. Bp., 1985. 236–259.

1993 Puskás Julianna: Az Egyesült Államok bevándorlási politikája (1891–1990). In: *Regio*, 4. (1993) 3. sz. 151–181.

1996 Puskás Julianna: Magyar menekülők, emigránsok – „DP-k” és „56-osok” 1944–1957. In: *Aetas*, 11. (1996) 2–3. sz. 67–102.

RRP

1957 *Knock and it Shall Be Opened unto You: Refugee Resettlement Program 1953–1957*. New York, 1957.

Salisbury

1956 Salisbury, Harrison E.: No „Welcome” Sign at Kilmer, but Army Is Speeding Entry. In: *The New York Times*, November 30, 1956. <http://dx.doi.org/doi:10.7282/T38051HM> (a letöltés ideje: 2016. augusztus 16.).

Sós

2005 Sós Péter János: *Magyar exodus. Magyar menekültek Nyugaton 1956–1959*. Bp., 2005.

Special Message to the Congress

1957 *Special Message to the Congress on Immigration Matters*. January 31, 1957. <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=10967> (a letöltés ideje: 2016. augusztus 14.).

Statistical Abstracts

1960 *Statistical Abstracts of the United States, 1960*. <http://www2.census.gov/library/publications/1960/compendia/statab/81ed/1960-02.pdf> (a letöltés ideje: 2016. április 16.)

The Blunder

1956 The Blunder of Camp Kilmer. In: *The New York Times*, November 28, 1956. <http://dx.doi.org/doi:10.7282/T38051HM> (a letöltés ideje: 2016. augusztus 16.).

NÓRA DEÁK

OPERATION MERCY: THE (NOT IMPOSSIBLE) HUNGARIAN REFUGEE RESETTLEMENT
MISSION IN THE UNITED STATES

What lessons can be learnt from the refugee crisis of the Cold War, following the crushing of the 1956 Hungarian revolution and freedom fight by Soviet tanks? Nearly 200,000 refugees fled Hungary to the West through Austria and Yugoslavia. Despite the existing strict immigration quotas and the Refugee Relief Act of 1953, the United States received some 40,000 refugees until 1959. How was it possible? A series of legal, political, military and humanitarian steps were taken, decisions made, and UN Security Council Resolutions adopted – but not enforced – in order to fulfill this mission. Although there was no war officially declared, yet the scene was a former military camp at Camp Kilmer, NJ; and the main characters were military personnel in addition to c. 2,000 volunteers and 31,225 refugees who were all processed, interviewed and registered at the Army base, turned into a Reception Center.

CONTENTS

1956 as Refugee Crisis: New Perspectives (Stefano Bottoni)	331
--	-----

Studies

James P. Niessen: The Culture of Welcome and the January, 1957 Austrian Refugee Quota Proposal	337
Gusztáv D. Kecskés: The NATO and the 1956 Hungarian Refugees	357
András Nagy: The Special Committee on the Problem of Hungary, 1957–1958: Bang-Jensen's Struggle with Eastern Spies and Western Bureaucrats	373
Nóra Deák: Operation Mercy: The (Not Impossible) Hungarian Refugee Resettlement Mission in the United States	397
Tiphaine Robert: The Return of 1956 Hungarian Refugees from Switzerland: Reasons and Interpretations of Returning Home in Propaganda Warfare	413
Attila Kovács: Yugoslavia and the 1956 Hungarian Refugee Crisis	433
András Lénárt: The Process of Growing up and Integration of the 1956 Emigrant Students into the Austrian Society	451
Balázs Balogh: The Social Integration of the Refugees of the 1956 Revolution in the USA	469

Book Reviews

Diplomatic Relations between Hungary and the Holy See, 1920–2015 (Petra Hamerli)	485
Cultural Diplomacy amid Diplomatic Tensions: France in Central and Eastern Europe, 1936–1940, 1944–1951 (Gusztáv D. Kecskés)	490
Studies from the Workshop of Russistics (Mária Bodor)	495

SZERZŐINK

Balogh Balázs, PhD, igazgató, MTA BTK Néprajztudományi Intézet • Bodor Mária, doktorandusz, Debreceni Egyetem BTK • Deák Nóra, PhD, könyvtárvezető, Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK Angol–Amerikai Intézet Könyvtára • Hamerli Petra, doktorandusz, Pécsi Tudományegyetem BTK • Kecskés D. Gusztáv, PhD, tudományos főmunkatárs, MTA BTK Történettudományi Intézet • Kovács Attila, PhD, tudományos munkatárs, Institut za narodnostna vprašanja (Nemzetiségi Kutatóintézet), Ljubljana • Lénárt András, PhD, tudományos munkatárs, Országos Széchényi Könyvtár 56-os Intézet • Nagy András, PhD, író, egyetemi oktató • Niessen, James P., PhD, könyvtáros, tudományos munkatárs, Rutgers University School of Arts and Sciences, New Brunswick • Robert, Tiphaine, tudományos munkatárs, Université de Fribourg Faculté des Lettres

Ára: 600 Ft
Előfizetőknek: 500 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél, vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444, e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440, vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda, Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetében (1014 Budapest, Úri utca 53., telefon: 224-6700/624, 626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban (1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2016-os évfolyamának megjelenését
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

Nemzeti Kulturális Alap